

Hr Jaak Aab
Riigihalduse minister
Rahandusministeerium
Suur-Ameerika 1
10122 TALLINN

25.05.2020 nr 6.1-1/61

Arvamuse esitamine riigihangete seaduse ja sellega seonduvate seaduste muutmise seaduse eelnõu väljatöötamiskavatsuse (VaKo reformi) kohta

Eesti Infotehnoloogia ja Telekommunikatsiooni Liit (edaspidi: ITL) analüüsis Rahandusministeeriumi poolt avaldatud **riigihangete seaduse ja sellega seonduvate seaduste muutmise seaduse eelnõu väljatöötamiskavatsust** (edaspidi: VTK), milles tehakse ettepanek riigihangete vaidlustuskomisjoni (edaspidi: VaKo) muutmiseks kohtusüsteemi osaks.

I. VaKo muutmine kohtusüsteemi osaks

ITL nõustub VTK-s välja toodud teatud eelistega, mida VaKo muutmine kohtusüsteemi osaks kaasa tooks. Näiteks see, et kolmeastmeline kohtumenetlus on kiirem kui neljaastmeline, rakenduksid ühesugused menetlusreeglid ja kasutada saaks kohtusüsteemi elektroonilisi tööriistu. Samuti kaoks kohtualluvusega seotud probleemid, kus kaebajad eksivad VaKo otsuse peale kaebuse esitamisel põhimõttega, et kaebus tuleb esitada hankija asukoha järgsele halduskohtule (s.o kas Tallinna Halduskohus või Tartu Halduskohus), mitte VaKo asukoha järgsele halduskohtule (s.o Tallinna Halduskohus).

Samas kinnitatakse VTK-s, et praegune süsteem toimib hästi, mistõttu ei ole me lõpuni veendunud, et VaKo muutmine kohtusüsteemi osaks on käesoleval hetkel vajalik.

ITL-i hinnangul on äärmiselt oluline arvestada riigihangetega seotud kohtueelse menetlusetapi kaotamise käigus järgmisi tingimusi:

- 1) Säilima peavad samad menetluse tähtajad. VaKo-l on hetkel vaidluse lahendamiseks 30 päeva aega, kuid halduskohtul 45 päeva. Kehtiva korra järgi on VaKo-l kohustus vaidlustused üsna kiiresti läbi vaadata seetõttu, et riigihanked ei jääks vaidlemise taha seisma. VaKo suureks eeliseks kohtumenetluse ees on kiiremast lahendamisajast tulenev efektiivsus. Seetõttu avaldame lootust, et kavandatava reformi käigus suudetakse tagada, et riigihangete vaidlusi lahendatakse ka edaspidi kiirelt ja efektiivselt.

- 2) Vaidlustuse kulud ei tohi suureneda. Seejuures peame silmas nii kitsamalt riigilõive kui ka laiemalt muid kaasnevaid kulusid vaidlustajale, kes peaks edaspidi näiteks kohtumenetluse keerukuse tõttu esindaja palkama, kui seni saadi VaKo-s oma töötajate kompetentsiga hakkama. See, et enne kohut on eraldiseisev vaidluste lahendamise organ, on praegu loonud olukorra, kus kohtutesse pigem ei minda ja seeläbi välditakse pikki vaidluseid. Ka VTK-st nähtub, et VaKo otsustega lepitakse. Kui tulevikus muutuvad vaidlused pikemaks, siis suurenevad ka vaidlustega seotud kulud kõikide osapoolte jaoks.
- 3) Vaidluste lahendajate spetsialiseeritus ja kompetents ei tohi ära kaduda. Praegu on riigihangete alane eriteadmine koondunud VaKo-sse. Selle säilimiseks on vajalik, et kohtunikud spetsialiseeruks riigihangete vaidlustele.

Oleme seisukohal, et kui eelpool toodud tingimuste täitmist ei suudeta tagada ja vaidlustusmenetlus muutub VaKo kaotamisel keerulisemaks ja kulukamaks, siis kaasneb reformiga reaalne oht, et pakkujad hakkavad vähem oma õiguste eest seisma.

II. Täiendavad küsimused

Koos VaKo reformiga oleks mõistlik kaaluda ka muude riigihangete vaidlustega seotud küsimuste lahendamist, näiteks kas on mõistlik jätkata senise põhimõttega, mille kohaselt hankelepingu sõlmimisele eelnevad vaidlused alluvad halduskohtulikele kontrollile, kuid enamus hankelepingu sõlmimise järgseid vaidlusi (nt hankelepingu täitmine, eduka pakkumuse tagasivõtmisest tuleneva kahju hüvitamise nõudmine riigihangete seaduse (RHS) § 119 lg 3 alusel jms) on allutatud üldkohtute kontrollile? Sellega seoses toome välja järgmised konkreetsed probleemid:

- 1) RHS § 119 lg 3 alusel esitatud kahjunõude rahuldamiseks peab kontrollima, kas hankijal oli üldse õigus sõlmida leping selle pakkujaga. See tähendab, et üldkohus peab hakkama hindama detailselt hankemenetluse läbiviimise protsessi, mis ei ole üldkohtu tavapärane ülesanne, vaid mis muidu vaieldamatult kuulub Vako ja halduskohtute pädevusse. Sellest võib tõusetuda küsimus, kas sarnaselt pakkuja kahjuhüvitise nõude (RHS § 202) regulatsiooniga ei võiks ka hankija kahjuhüvitise nõuded olla allutatud halduskohtule?¹
- 2) Kohtupraktika ei ole andnud hetkel veel selget vastust, mil määral on üldkohtul pädevus hinnata hankija otsuse kui haldusakti õiguspärasust tsiviilasja raames. Riigikohtu tsiviilkolleegium lahendas kohtuasjas nr 2-15-9421 hankija kahjunõuet pakkuja vastu ning selles asjas tugines pakkuja väitele, et tema pakkumus ei olnud vastav ning oleks tulnud tagasi lükata (pakkuja ei olnud vaidlustanud hankija otsuseid, kuid pakkuja tugines Riigikohtu tsiviilkolleegiumi

¹ Vt ka E-A. Roosik. Hankija kahjuhüvitise nõue eduka pakkumuse tagasivõtmisel. Magistritöö. Juhendaja I. Pilving. Tartu Ülikool 2017, lk 62.

varasemale praktikale, väites, et haldusakti õiguspärasust saab tsiviilasjas hinnata, kui sellest sõltub tsiviilasja lahendamine). Riigikohus ei vaagitud täpsemalt, kas üldkohtul on ka pädevus hinnata hankemenetluses tehtud haldusakti õiguspärasust, kui sellest sõltub tsiviilasja lahendamine, vaid asus seisukohale, et pakkuja oleks pidanud hankija otsuste õiguspärasuse osas pöörduma kaebusega halduskohtusse.² Riigikohtu osundatud lahendi järgselt on jätkuvalt küsitav pakkuja õigus pöörduda VaKo-sse hankija otsuse kehtetuks tunnistamiseks juhul, kui pakkuja ainus huvi on välistada kahjuhüvitise nõude esitamist, sest senise VaKo praktika pinnalt on ebaselge, kas pakkujal on õigus vaidlustada enda pakkumuse edukaks tunnistamise otsust.³

ITL kinnitab, et soovib ka edaspidi olla riigihangete vaidlustusmenetluse ja järelevalve arenguid puudutavasse protsessi kaasatud.

Lugupidamisega

/allkirjastatud digitaalselt/

Jüri Jõema
Tegevjuht

Keilin Tammepärg, keilin.tammeparg@itl.ee

² RKTko 2-15-9421, p 14. Siinkohal tuleb osundada Riigikohtu juhise ebatäpsusele ja märkida, et hankija otsuse vaidlustamiseks on üldjuhul kohustuslik pöörduda esmalt VaKo-sse (HKMS § 268).

³ Vt VAKO 08.12.2010, 239-10/-. Selles otsuses eitas VAKO pakkuja vaidlustamisõigust, kuid 26.10.2015 otsuses nr 213-15/165494 lahendas VAKO pakkuja vaidlustust enda mittevastavaks ja edukaks tunnistamise otsusele, mille VaKo jättis küll rahuldamata, kuid ei pööranud eraldi tähelepanu pakkuja õigusele vaidlustada enda edukaks tunnistamise otsust.